

hoc sane nulla reperitur compositio, uti patet ex illis, quae de iudicio dicta sunt; si vero ad illationem attendere lubet, quae absque praecedentibus iudiciis adesse nequaquam potest, ratiocinationem quid compositum dicere, non prohibuero. Interim requiruntur aequae ad iudicium praeviae quaedam ideae, quae tamen iudicium non constituunt; ita pariter licet illationem necessario praecedant alia iudicia, illa tamen tantum requisita, non constitutiva ratiocinationis dicenda esse, videntur.

CAPUT II.

DE PRINCIPIIS RATIOCINII.

---

§. I.

Principia Ratiocinii adfirmativi.

Ut rite unam veritatem ex alia inferamus, varia statuuntur & dantur principia, quae tamen plerumque magis ratiocinia demonstrativa, quam inventiva dirigunt; dividuntur autem haec principia communiter in metaphysica & logica. Metaphysica dicuntur ea, quae ab identitate aut distinctione rerum petuntur: cum de hisce agat metaphysica. Logica autem ea adpellantur, quae ad extensionem aut comprehensionem idearum, de quibus logica tractat, spectant.

Ratiocinium in adfirmativum & negativum dividi posse, jam supra diximus, alia autem pariter principia ratiocinium adfirmativum, alia negativum dirigunt. Principium metaphysicum pro ra-

riociniis adfirmativis statuitur sequens : *quaecunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*; five, quae sub eadem idea generali repraesentari possunt, inter se quoque conveniunt. Quod principium ut teneat, illud tertium generaliter sumi debet : sicut idipsum clarius edocebit principium, quod adpellant logicum.

Est autem hoc : *quidquid continetur in comprehensione ideae cujusdam universalis, illud etiam de quovis in extensione ideae contento adfirmari potest.* Hoc principium sat clare patebit cuivis, qui, quid per comprehensionem & quid per extensionem ideae generalis intelligatur, sat bene novit. Sic in comprehensione ideae *hominis* continetur esse *substantiam*; igitur hoc quoque adfirmari potest de *Petro*, qui in extensione *hominis* continetur. Hinc bene sic ratiocinor : *omnis homo est substantia, Petrus est homo, ergo Petrus est substantia.*

§. 2.

Principia ratiocinii negativi.

Pincipia, quae ratiocinationem negantem dirigunt, pariter duo communiter statuuntur, quorum unum metaphysicum, alterum logicum audit. Metaphysicum est hoc : *quaecunque sunt distincta in uno tertio, distincta pariter sunt inter se.* Ast, ut duo in uno tertio distinguantur, unum cum illo tertio idem, alterum ab eo diversum sit, oportet. Logicum autem principium, quod ad ratiocinium negativum pertinet, est hoc : *quidquid repugnat comprehensioni cujusdam ideae, illud quoque cuivis inferiori sub ejus extensione contento repugnat.* Sic comprehensioni ideae *hominis* repugnat

pugnat esse lapidem, cum igitur in extensione hominis contineatur Petrus, etiam esse lapidem Petro repugnat; quare sic ratiocinari licet: nullus homo est lapis, Petrus est homo, ergo Petrus non est lapis. Ut autem haec principia melius adhibeas, oportet te claras rerum habere ideas & distinctas; de obscuris enim, si ratiocinatus fueris, facile in errores incidis; necesse est pariter, ut bene attendas, an aliquid in comprehensione, an in extensione contineatur.

§. 3.

Quaedam Corollaria.

Ex his, quae dicta sunt, sequitur I. tria in quovis ratiocinio judicia obvenire, quorum primum adferit in comprehensione ideae contineri hoc adtributum, alterum adfirmat in extensione ideae reperiri hoc subiectum, tertium demum concludit etiam hoc adtributum convenire huic subiecto: aut si ratiocinatio sit negativa, unum iudicium negat adtributum contineri in comprehensione ideae generalis, alterum adfirmat hoc subiectum contineri in extensione ideae generalis, sicque denique concluditur negando, hoc adtributum huic subiecto convenire.

Tres poro in ratiocinatione occurrunt ideae; duae scilicet, de quarum con-vel disconvenientia quaeritur, & tertia, cum qua duae illae comparantur, quaeque media dici consuevit. Media ista semel consideratur ratione comprehensionis, & semel ratione extensionis; sic in posita antea ratiocinatione adfirmativa idea hominis quae media est, cum qua Petrus & substantia comparantur: in primo iudicio spectatur ratione compre-

hensionis, siue adtribuitur illi idea, quae in ejus comprehensione continetur, in altero spectatur ratione extensionis, siue conjungitur cum idea, quae in ejus extensione continetur. Duae aliae extremae quasi sunt, quibus cum tertia comparatis concluditur, illas inter se convenire. Clarius ista patebunt, quando de principiis syllogismi agemus, quae cum his coincidunt.

III. Principia ratiocinii affirmativi licet unum logicum, alterum metaphysicum dicatur, verbis quidem, sensu tamen parum inter se differunt. Idem de principiis ratiocinii negativi dicendum. Principia illa deduci possunt ex principio contradictionis: *quidlibet est, vel non est; vel idem non potest simul esse & non esse.* Quomodo autem haec principia ex eodem deducantur, in collegiis nostris explanabitur.

§. 4.

Quid antecedens? quid consequens? quam inter utrumque connexio sit necessaria?

Cum ergo in ratiocinio quovis tria occurrant iudicia, duo priora antecedens, tertium vero consequens dici possunt. Praeterea isthoc principium generalissimum pro quovis ratiocinio, imo & qualibet argumentatione statui potest: *inter antecedens & consequens vera detur & adcurata connexio.* An autem ejusmodi connexio adsit, & data principia & dandae adhuc regulae argumentationum manifestabunt: imo cuivis menti satis adtendenti, & praedictis liberae haec connexio facile innotescit.

§. 5.

Regulae quaedam generales concludendi.

Generales quasdam regulas, utpote cum principiis antea positis connexas coronidis loco hic adponimus: quarum

I. Est: *ex vero nonnisi sequitur verum*; illud enim, quod sequitur, cum antecedente debet esse connexum, alias sequela nulla est. Consequenter id, quod ex vero bene sequitur, verum esse debet.

II. *Ex falso tamen quandoque potest sequi verum.*

III. *Ex necessario semper sequitur necessarium.* Ratio est, quia, ut ante dictum est, ex vero non sequitur falsum, quod tamen esset, si ex necessario sequeretur contingens, quandoquidem contingens est id, quod potest esse vel non esse, consequenter subponi potest esse falsum.

IV. *Ex contingenti sequitur contingens, nunquam tamen impossibile*: pars prima patet ab experientia, cum non raro inferamus contingens, atqui illud non potest inferri ex necessario, ergo debet inferri ex contingenti. Quod nunquam impossibile sequatur, patet iterum ex regula prima, quia alias ex vero posset sequi falsum; contingens enim potest esse verum, impossibile autem semper est falsum, ergo si ex contingenti posset sequi impossibile, ex vero posset sequi falsum.

V. *Ex possibili sequitur possibile*: nam, si duo possunt identificari cum medio in praemissis, etiam possunt identificari in conclusione.

VI. *Ex contingenti potest quandoque sequi necessarium*, uti patet E. G. in hoc syllogismo: *quidquid currit, est animal, aliquis canis currit, ergo est animal.*

CAPUT